

YENİ ARKEOLOJİK ARAŞTIRMALAR IŞIĞINDA İSTANBUL'UN (TARİHİ YARIMADA) NEOLİTİK, KALKOLİTİK VE DEMİR ÇAĞI KÜLTÜRLERİ ÜZERİNE GENEL DEĞERLENDİRMELER

GENERAL EVALUATIONS ON NEOLITHIC, CHALCOLITHIC AND IRON
AGE CULTURES OF İSTANBUL (HISTORICAL PENINSULA)
IN THE LIGHT OF RECENT RESEARCH

Doç. Dr. Şevket Dönmez
İstanbul Üniversitesi
donmezsevket@gmail.com

İstanbul'un kurulmuş olduğu Tarihi Yarımada'da son yıllarda artan arkeolojik araştırmalara doğru orantılı olarak Tarihöncesi ve Öntarih kültürel sürecine ilişkin bilgilerimiz de daha belirgin hale gelmektedir. Tarihi Yarımada'da yerleşimin ilk olarak Neolitik Çağ'da başladığı, yer değiştirmeler ya da farklı yerleşmeler temelinde kesintisiz bir şekilde Kolonizasyon dönemine değin sürdüğü anlaşılmaktadır. Yenikapı'da Neolitik Çağ, Hipodrom ve yakın çevresinde Kalkolitik Çağ, Erken Tunç Çağı (?), Orta Tunç Çağı (MÖ 2. Binyıl) ve Erken Demir Çağı, yine Yenikapı'da Demir Çağı yerleşimlerinin olduğu bugüne değin yapılan arkeoloji araştırmalar sonucu saptanmıştır. Tarihi Yarımada'da ortaya çıkarılan arkeolojik bulgular bir bütün olarak değerlendirildiğinde, İstanbul'un dünyanın yaşayan en eski metropolü olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Tarihi Yarımada, Protohistorya, Yenikapı, Neolitik Çağ, Demir Çağı

Our information on Prehistoric and Protohistoric cultural process has been crystallizing in accordance with the recent research increase about the Historical Peninsula that İstanbul is situated on. It has been understood that the first settlement in the Historical Peninsula dates to the Neolithic Period and continues without interruption until the Colonization Period with replacements and different settlements. It was detected by archaeological works that Neolithic settlements existed in Yenikapı, Chalcolithic, Early Bronze Age (?), Middle Bronze Age (2nd Millennium BC), Early Iron Age settlements existed in Hippodrome and immediate surroundings, and Iron Age settlements in Yenikapı. When the archaeological discoveries made in the Historical Peninsula are evaluated in their entirety, one concludes that İstanbul is the oldest living metropolis in the world.

Keywords: İstanbul, Historical Peninsula, Protohistory, Yenikapı, Neolithic Period, Iron Age

Tarihi Yarımada'nın erken kültürleri üzerine yayınladığımız bir bildiri (Dönmez 2004: 41-55) ile makalenin (Dönmez 2006: 239-264) kaleme alındığı günlerde Marmaray ve Metro ulaşım sistemleri ile ilgili Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar arkeolojik kazıları yeni başlamıştı. Söz konusu bildiri ile makalede, İstanbul'un Tarihöncesi ve Öntarih dönemleri üzerinde o günlere değin yayınlanmamış ya da yeterince dikkate alınmamış bazı buluntulardan yola çıkarak yeni değerlendirmelerde bulunmuş ve Tarihi Yarımada ile yakın çevresinin henüz saptanamamış Neolitik - Kalkolitik Çağ yerleşmelerinin varlıklarını kesin bir dille belirtmiştik. Önceki çalışmalarımızın devamı ve tamamlayıcısı niteliğindeki bu yazıda ağırlıklı olarak, erken dönemlerle ilgili en fazla bulguyu sağlayan Yenikapı'da geliştirilen kazılar sonucunda şekillenmeye başlayan Tarihi Yarımada'nın Prehistorik ve Protohistorik Çağ kültürleri ilgili yeni görüş ve değerlendirmelerimiz yer almaktadır.

NEOLİTİK ÇAĞ

Metro (Yenikapı) ve Marmaray arkeolojik kazıları (Yenikapı, Sirkeci, Üsküdar) gerçekte 150 yıllık bir rüyanın ürünüdür. İstanbul Boğazı'nın iki yakasının su altından bir tünelle bağlama fikri 1860'lı yıllara değin uzanmaktadır. Marmaray projesinin İstanbul'un trafik sorununa getireceği çözümden sonraki ikinci önemli olay, özellikle Yenikapı'da (Fotoğraf 1-2) gerçekleştirilen kazılarda Tarihi Yarımada'nın bugüne değin varlığı hissedilen, ancak arkeolojik olarak saptanamamış erken dönem kültürlerine ışık tutacak bulguların ortaya çıkmış olmasıdır.¹ Yenikapı'da Marmaray merkez istasyon ile Metro alanlarında yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkarılan mimari kalıntılar ile ele geçen buluntular, Tarihi Yarımada'da ilk kez saptanan

Fotoğraf 1: Yenikapı Marmaray-Metro Kazı Alanının Havadan Görünüşü

Fotoğraf 2: Yenikapı Marmaray-Metro Kazı Alanının Havadan Görünüşü

Yenikapı Arkeolojik Kazıları Tabakalaşması Ön Sonuçları

Tarihler	Dönem	Bulgular
MS 15-20 yüzyıl	Osmanlı Dönemi	Çanak çömlek parçaları, küçük buluntular
MS 5-15. yüzyıl	Bizans Dönemi	Theodosius Limanı, gemi batıkları, şapel
MS 4. yüzyıl	Geç Roma Dönemi	Konstantinus Suru'nun inşası, Theodosius Limanı'nın kuruluşu, kentin adının Konstantinopolis olması
MÖ 1. yüzyıl-MS 3. yüzyıl	Roma Dönemi	Çanak-çömlek parçaları
MÖ 4-3. yüzyıl	Helenistik Dönem	Çanak çömlek parçaları.
MÖ 5. yüzyıl	Klasik Dönem	Çanak çömlek parçaları
MÖ 7-6. yüzyıl	Kolonizasyon Dönemi (Arkaik Çağ) Byzantion'un kuruluşu	Çanak çömlek parçaları.
MÖ 1200 -MÖ 1000	Erken Demir Çağı/Karanlık Çağ. Thrako-Phryg göçleri	Çanak çömlek parçaları.
MÖ 5300/5200	Neolitik Çağ sonu	Buzulların erimesinin tamamlanması, İstanbul Boğazı'nın oluşumu, Yenikapı Neolitik Çağ yerleşmesinin deniz tarafından tamamen kaplanması
MÖ 6500	Neolitik Çağ	Basit ahşap mimari, ahşap konstrüksiyonlu hoker mezar, urneler, ahşap küçük buluntular, tahıl siloları

¹ Yenikapı kazıları için bkz. Baran-Çelik 2007: 216-229; Başgelen 2010: 58-60; Kızıltan 2010: 1-16; Özdoğan 2010: 36-45

bir Neolitik yerleşmenin varlığı kanıtlanmasının yanı sıra, İstanbul tarihinin şimdilik MÖ 6500 yıllarına değin uzandığını belgelemekle de ayrıca bir öneme sahiptir.

Tarihi Yarımada dışında kalan metropol İstanbul'unda Neolitik Çağ'a ait önemli yerleşmelerin varlıkları bilinmektedir. Avrupa yakasında Yarımburgaz Mağarası (Özdoğan 1992: 39-51; Özdoğan 2010a: 38-42), Asya yakasında ise, Fikirtepe (Özdoğan 1992: 40-44) ve Pendik-Temenye'de (Harmankaya 1983: 25-30; Pasinli vd. 1994: 147-163) yapılan arkeolojik kazılar ile Tuzla-İçmeler'de yapılan bir temel kazısı (Fıratlı 1958b: 30-31) sonucunda ortaya çıkartılan bu yerleşmelerin basit köy tipinde olduğu, bilinen ilk çanak-çömleğin buralarda kullanıldığı ve ekonomilerinin tarımdan ziyade avcılık ve balıkçılığa dayandığı ortaya çıkarılmıştır.

Yenikapı kazılarında ortaya çıkan kalıntı ve bulgular, Tarihi Yarımada'nın Neolitik'ten itibaren yerleşime sahne olduğunu belgelemiştir. Antik çağda adı Lykos olan Bayrampaşa Deresi'nin denize ulaştığı alanda yer alan Neolitik yerleşmenin, günümüz deniz seviyesinin 6.50 metre altında kaldığı saptanmıştır. Sınırlı alanda gerçekleştirilen arkeolojik kazılar sonucu MÖ 6500 yıllarında başladığı düşünülen yerleşmenin yaklaşık olarak MÖ 5300/5200 yıllarında deniz suları tarafından yutulduğu saptanmıştır. Bu durum bize MÖ 6. Binyılın ortalarından önce Marmara Denizi'nin bir tatlısu gölü olduğunu ve Yenikapı Neolitik yerleşmesinin Marmara Gölü ile İstanbul Boğazı'nın kenarındaki son yükseltilerden birinin üzerinde olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekildeki yerleşme – akarsu – göl ilişkisi Fikirtepe, Pendik-Temenye ve Tuzla-İçmeler Neolitik yerleşmeleri için de düşünülebilir.

İstanbul Boğazı günümüzde yaklaşık 31.7 km uzunluğunda ve en az 600 m genişliğindedir. En derin yeri 92 m, en sığ yeri 40 m civarındadır. Son buzul çağı olan Pleistosen süresince su boşaltma havzasının Boğaz'ın kuzeyine aktığı ve bu kısımda oluşan küçük bir nehrin ise Karadeniz'e döküldüğü jeolojik değerlendirmeler sonucu anlaşılmıştır (Meriç 2010: 34-41). Güneyde, Yenikapı Neolitik yerleşmesi kıyı çizgisinin bulunduğu

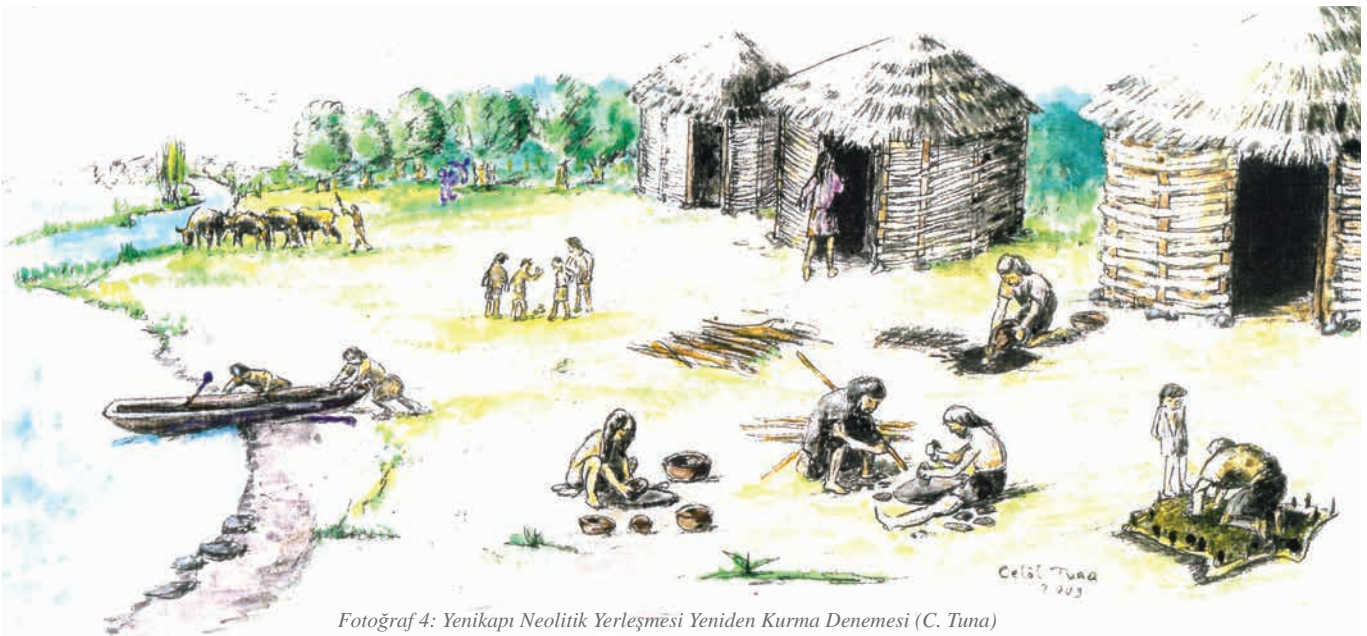

Fotoğraf 3: Yenikapı kazılarında Ortaya Çıkarılan Deniz Tabanı

bölümdeki çöküntü nedeniyle Marmara Gölü'nün oluştuğu düşünülmektedir. Pleistosen'in bitip günümüz sıcak döneminin başlangıcı olan Holosen'in başlamasıyla birlikte Karadeniz'in su seviyesi havzanın üstüne ulaşmış ve bugünküne yakın bir kıyı çizgisi oluşmuş olmalıdır. Böylece MÖ 6. Binyılın ikinci yarısında Yenikapı Neolitik yerleşmesi tamamen deniz suları ile kaplanmış ve kazılarda ortaya çıkarılan en erken deniz tabanının oluşumu başlamıştır (Fotoğraf 3). İstanbul Boğazı'nın oluşumu üzerine günümüze değin yapılmış bilimsel çalışmalar, az sayıda olmaları nedeniyle kesin sonuçlar vermekten uzaktır. Bu çalışmaların özellikle Karadeniz ile Marmara Denizi bağlantısını çözümleyecek şekilde artması gerekmektedir.

Mimari

Yenikapı'da gerçekleştirilen kazılar sonucu yerleşmenin antik adı Lykos olan Bayrampaşa deresi ile olan ilişkisi, dere yatağının net bir şekilde belirlenmesiyle ortaya çıkmıştır. Ayrıca, yerleşmeye çok yakın konumdaki bataklık alanı oldukça dikkat çekicidir. Bataklık alanı içinde çok sayıda çanak-çömlek parçasının yanı sıra ahşap, taş ve kemik aletler ve silahlar bulunmuştur. Bataklığa yakın bölgelerde ele geçen yay, mızrak

Fotoğraf 4: Yenikapı Neolitik Yerleşmesi Yeniden Kurma Denemesi (C. Tuna)

ve kürek biçimli ahşap eserler, Neolitik Çağ gibi uzak bir döneme ait olmaları nedeniyle oldukça değerli ve önemlidirler. Yenikapı Neolitik yerleşmesi ile ilgili bazı yayınlarda, yerleşmenin bataklık kenarında kurulmuş olduğu belirtilmektedir (Özdoğan 2010a: 42). Akarsular ve bazı sulak alan kenarları yerleşmelerin kurulması ve yaşaması için hayati derecede önemli bölgelerdir. Ancak, bir bataklığın kenarına bir yerleşme kurulması ve burada yaşam sürdürülmesi varsayımı oldukça tartışmalıdır. Yerleşme – bataklık konum ilişkisinde, yerleşmenin bu durumdan oldukça zarar göreceği ve olumsuz etkileeneceği çok açıktır. Olumsuz etkilerin özellikle yerleşmede yaşayan bireylerin sağlığı üzerinde gelişmesi kaçınılmazdır. Yenikapı bataklık alanı içinde Neolitik çanak-çömlek parçaları ve küçük buluntular ele geçmesi, yerleşme ve bataklığın belli bir süre birlikte var olduklarına işaret etmektedir. Görünüşe göre, bataklık alanı yerleşmenin kurulduğu dönemlerde kıyı çizgisine yakınlığı nedeniyle lagün türü bir sulak alan karakterindeydi. Ancak değişen çevre ve kıyı şartları nedeniyle lagün bataklığa dönüşmeye başlamış olmalıdır. Bu bağlamda, burasının orijinal bir bataklık olmadığı, bataklığa dönüşmüş sulak bir alan olduğu hissedilmektedir. Bu konu üzerinde gerçekleştirilecek detaylı çalışmalar yerleşme – bataklık ilişkisini anlamamız açısından çok önemlidir.

Mimarinin ana karakterini basit kulübeler oluşturmaktadır. Temelsiz barınaklar türündeki kulübeler bazen dörtgen, çoğunlukla yuvarlak planlıdır. Omurgayı oluşturan ahşap dikmeler toprağa açılan çukurlara yerleştirilmiştir. Bunları sağlamlaştırmak amacıyla dip kısımları taşlarla sıkıştırılmıştır. Kulübelerin üst yapılarının dal örgü sistemiyle inşa edildiği, içten ve çoğunlukla dıştan çamurla sıvanmış olduğu düşünülmektedir (Fotoğraf.4).

Tahıl Siloları

Kazılarda açığa çıkarılan ve içlerinde tahıl kalıntıları saptanan bazı basit çukurların tahıl depolama amacıyla oluşturulmuş silolar olduğu düşünülmektedir. Bu durum yerleşmede kilden çanak-çömlek yapımının bilinmesine karşın, depolama amaçlı büyük boy küplerin yapıma aşamasına gelinemediğini göstermektedir.

Çanak-Çömlek

Yenikapı Neolitik yerleşmesinde ele geçen çanak-çömleğin benzerleri Metropol İstanbul’unda Yarımburgaz Mağarası ve Fikirtepe’de görülmektedir. Çanak-çömlek ya da küçük buluntular temelinde benzerlikler, konumsal açıdan birbirlerine yakın yerleşmeler için çok doğal gelişmelerdir. Bununla birlikte, her yerleşmenin de kendine özgü bir kültürü ve karakteri vardır. Bu nedenle bazı çanak-çömlek benzerliklerinden yola çıkarak Yenikapı Neolitik yerleşmesini bir Fikirtepe Kültürü yerleşmesi olarak değerlendirmek (Özdoğan 2010b: 6) tartışmalı bir yaklaşımdır. Yenikapı’da Yarımburgaz 4. Tabaka türü çanak-çömleğinin miktar olarak oldukça fazla olduğu da göz önünde tutulmalıdır (Fotoğraf 5-6).

Fotoğraf 5: Çanak, Pt, Neolitik Çağ, Yenikapı (Özdoğan 2010a: s.49, 014)

Fotoğraf 6: Çanak, Pt, Neolitik Çağ, Yenikapı (Özdoğan 2010a: s.49, 015)

Fotoğraf 7: Ahşap Konstrüksiyonlu Gömü, Neolitik Çağ, Yenikapı (Kızıltan 2010: Res.10)

Ölü Gömme Gelenekleri

Yenikapı Neolitik Kültür Katı’nda iki gömü türü ortaya çıkarılmıştır; ahşap konstrüksiyonlu gömüler (Kızıltan 2010: 7, (Fotoğraf 10-11) ve kremasyon gömüler (Kızıltan 2010: 7). Ahşap konstrüksiyonlu gömüler birden fazla bireyin aynı mezarda yer alması şeklinde uygulanmıştır. Bu türde iki mezar saptanmıştır. Birinci mezarda bazıları anne karnında bebeğin duruş şeklindeki hoker pozisyonunda olan 4 bireye ait iskeletler saptanmıştır (Fotoğraf 7). Daha küçük olan ikinci mezarda ise biri hoker benzeri pozisyonunda, diğeri bunun ayak ucundaki bir çömleğin içinde olmak üzere iki bireye ait iskeletler ortaya çıkarılmıştır (Fotoğraf 8). Mezarların düzgün kesilmiş ahşaplarla sınırlandırılmış olduğu gözlenmektedir.

Ölünün yakıldıktan sonra kalıntılarının külleriyle birlikte Urne adı verilen çömleğin içine konularak (Fotoğraf 9) toprağa gömülmesi türüne kremasyon gömü denir. Yenikapı’da bu türde ortaya çıkarılan Geç Neolitik Çağ tabakasında ortaya

Fotoğraf 8: Ahşap Konstrüksiyonlu Gümü, Neolitik Çağ, Yenikapı (Kızıltan 2010)

çıkarılan 7 Urne, ölü yakma geleneğinin Türkiye'deki bilinen en erken örneklerini oluşturması bakımından çok önemlidir.

Küçük Buluntular

Ahşap eserlerin günümüze ulaşmasını sağlayan bataklık ortamı Yenikapı Neolitik yerleşmesinin değerini ve önemini arttıran özelliktedir. Bunların içinde en dikkat çekici olanlar yaylar, mızrak ve kürek benzeri nesnelere (Kızıltan 2010: 18-19). Söz konusu bu nesnelerin balıkçılıkta kullanılmış aletler olduğu düşünülebilir. Ahşap buluntuların fazlalığı, bugüne değin hep hissedilen ancak arkeolojik olarak doyurucu olarak belgelenemeyen ağacın hammadde ve alet/silah olarak insan topluluklarının hayatında ne kadar işlevsel olduğunu ortaya koyması bakımından çok önemlidir. Ahşap buluntuların dışında çakmaktaşı, taş ve kemik aletler de ele geçmiştir.

KALKOLİTİK ÇAĞ

Yenikapı kazıları İstanbul'un bilinen ilk yerleşmelerinin Tarihi Yarımada'da kurulmuş olduğunu kanıtlamıştır. Tarihi Yarımada'daki diğer bir erken yerleşmenin Hipodrom bölgesinde olduğuna dair önemli bulgular mevcuttur (Dönmez 2004: 43-44). Geç Kalkolitik Çağ'a (MÖ 4500-3500) tarihlenebilecek söz konusu bulgular Dr. A.V. Çobanoğlu ve Dr. F. Özgümüş tarafından 1987 yılında İstanbul Arkeoloji

Fotoğraf 9: Urne, Pt, Neolitik Çağ, Yenikapı (Özdoğan 2010a: s.49, 012)

Fotoğraf 10: İnsan Yüzü Bezemeli Çömlek, Pt, Geç Kalkolitik Çağ, Hipodrom

Fotoğraf 11: Çömlek parçası, Pt, Demir Çağı, Yenikapı (Baran-Çelik 2007: s.271, Y30)

Fotoğraf 12: Fibula, Tunç, Demir Çağı, Sultanahmet Eski Cezaevi (Denker vd. 2007: s.144, SC1)

Müzeleri'nin depolarında yapılan bir çalışma sırasında, St. Casson'un 1920'li yılların sonunda Hipodrom'da yaptığı kazılar (Casson 1930: 213-242) sırasında ele geçirdiği arkeolojik buluntular içinde tesadüfen saptanmıştır. Elde şekillendirilmiş, koyu devetüyü hamurlu, hamurunun renginde astarlı, orta ve iri bitki ile orta mineral katkılı ve pişmeden dolayı siyah alacalı yüzeyli iri bir çömlek kabartma tekniğinde oluşturulmuş insan yüzü biçiminde bir bezemeye sahiptir² (Fotoğraf10). Bu tür bezemenin çok yakın benzerleri Niğde-Köşk Höyük'ün Geç Kalkolitik Çağ başlarına tarihlenen I. Tabakası (Dönmez 2004) ile Bafra-İkiztepe'nin Geç Kalkolitik Çağ'a tarihlenen III. Kültür Katı'nda (Alkım 1986: Lev.I/10, VI/3) ele geçmiştir.

DEMİR ÇAĞI

MÖ 13. yüzyılın özellikle ikinci yarısında Anadolu ve yakın civarındaki bölgelerin insanları değişen olumsuz iklim koşulları, buna bağlı olarak susuzluk ve kıtlık, Kıta Yunanistan'dan Orta Anadolu'ya, Kırım'dan Mısır'a kadar uzanan alandaki 7.5-8.5 büyüklüğündeki seri depremler nedeniyle (Nur 2008) oldukça zor dönemler yaşamışlardır. Bu sıkıntılar yüzünden özellikle Makedonya ve Batı Trakya civarında yaşayan Thraklar ve Herodotos'un Makedonya'daki anavatanlarında Brygler olarak andığı (Historia, VI, 45; VII, 73,185) Phrygler, yaşamak için daha uygun topraklar bulmak amacıyla Anadolu'ya yaklaşık 150-200 yıl sürecek olan ve Thrako-Phryg olarak anılan göçler gerçekleştirmişlerdir. Söz konusu göçler Çanak-kale Boğazı'nın yanı sıra İstanbul Boğazı üzerinden de yapılmıştır. Bu konuyla ilgili kaleme aldığımız bildiri ile makalede yayınlamış olduğumuz, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Ek Bina temel kazısı sırasında ele geçmiş olan bazı çanak-çömlek parçalarının (Dönmez 2004: Lev.2/1, Res.5; Dönmez 2006: Fig.1b), yanı sıra, Yenikapı kazılarında bulunan kimi çanak-çömlek parçaları (Fotoğraf 11) Thrako-Phryg göçlerinin kanıtları olarak

değerlendirilmelidir. Bazı yayınlarda İstanbul'un "İlk Demir Çağı" olarak adlandırılan bu dönem, Tarihöncesi (Prehistorya) çerçeve içine alınmaktadır (Özdoğan 2008: 83). Oysa ki yukarıda belirttiğimiz, Balkanlar ve dolayısı ile İstanbul hakkındaki antik yazılı kaynaklarda yer alan bilgiler, Erken (İlk) Demir Çağı'nın Tarihöncesi bir dönem olamayacağını, Protohistorik Çağ'ın bir parçası olduğunu açıkça göstermektedir.

Demir Çağı'nın ortalarında Tarihi Yarımada'nın Kolonizasyon dönemi başlamıştır. Topkapı Sarayı'nın bulunduğu bölgede, Boğaz'ın güneybatı girişinde, Haliç ve Marmara Denizi'nin arasında Tarihi Yarımada'nın doğu ucunda Byzantion kurulmuştur. Adını kral Byzas'tan alan kent, efsaneye göre Megara'dan gelen kolonistler tarafından MÖ 667'de iskan edilmiştir. Ancak yeni arkeolojik bulgular Byzantion'un kuruluşunda Thrako-Phrygler'in çok önemli bir rolü olduğunu göstermektedir. Sultanahmet Eski Cezaevi kazılarında ele geçen MÖ 8-7. yüzyıllara ait tunç bir Phryg fibulasının (Fotoğraf 12; Denker vd. 2007: s.144, SC1) eski Yunan buluntularından daha erken olması bu duruma işaret bulgularından biridir etmektedir.

SONUÇ

İstanbul'un kurulduğu Tarihi Yarımada'da yerleşimin ilk kez Neolitik Çağ'da başladığı, yer değiştirmeler ya da farklı yerleşimler temelinde kesintisiz bir şekilde Kolonizasyon dönemine kadar sürdüğü anlaşılmaktadır. Yenikapı'da Neolitik Çağ, Hipodrom ve yakın çevresinde Kalkolitik Çağ, Erken Tunç Çağı (?), Orta Tunç Çağı (MÖ 2. Binyıl)³ ve Erken Demir Çağı, yine Yenikapı'da Demir Çağı yerleşimlerinin olduğu bugüne değin yapılan arkeolojik araştırmalar sonucu saptanmıştır. Tarihi Yarımada'da ortaya çıkarılan arkeolojik bulguların bütünlüğü İstanbul'un dünyanın yaşayan en eski metropolü olduğuna işaret etmektedir.

² Yayın hakkı kendisinde olan insan yüzü bezemeli çömleğin fotoğrafını bu yazıda kullanmama izin veren Hocam Prof.Dr. Önder Bilgi'ye teşekkür ederim.

³ Bazı yayınlarda MÖ 2. Bin yıla tarihlenebilecek İstanbul ve çevresinde herhangi bir buluntu olmadığı bildirilmektedir. (Özdoğan 2010b:10). Oysa ki İstanbul Protohistoryası ile ilgili yaptığımız yayınlarda Çarşıkapı, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Türbesi yakınlarında bir temel kazısında ele geçmiş olan Orta-Geç Kıbrıs Çağı Çanak-Çömlekleri ile benzer boya bezekli testiyi N. Fıratlı'dan (Fıratlı 1958a:29-30; Fıratlı 1978:572, Figür III/5) sonra yeni çizimi ile yayınlamıştık (Dönmez 2004:Lev.1/1a-b; Dönmez 2006: Fig.1a).

KAYNAKLAR

- Alkım, H. (1986). İkiztepe Geç Kalkolitik Çağ Keramiği. *Anadolu Araştırmaları/Jahrbuch für Kleinasiatische Forschung X*, 99-116.
- Baran-Çelik, G. (2007). Yenikapı'da Günlük Yaşam. *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı. Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*, (Ed. A. Karamani-Pekin), İstanbul, 216-229.
- Başgelen, N. (2010). İstanbul Tarihi Yarımada'da Marmaray-Metro Projeleri Kazıları ve Sonuçlarına Genel Bir Bakış. *Mimarlık 356* (Kasım-Aralık 2010), 58-60.
- Casson, St. (1930). Les fouilles á l'hippodrome de Constantinople. *Gazete des Beaux-Arts* 6/3, Paris, 213-242.
- Denker, A., Yağcı, G., Başak-Akay, A. (2007). Büyük Saray Kazısı. *Gün Işığında İstanbul'un 8000 Yılı. Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları* (Ed. A. Karamani-Pekin), İstanbul, 126-141.
- Dönmez, Ş. (2004). Protohistorik Çağ'da Haliç ve Tarihi Yarımada. *Dünü ve Bugünü ile Haliç Sempozyum Bildirileri*, İstanbul, 41-55.
- Dönmez, Ş. (2006). The Prehistory of the Istanbul Region: A Survey. *Ancient Near Eastern Studies* 43, 239-264.
- Fıratlı, N. (1958a). Çarşıkapıda Bulunan Prehistorik Keramik/The Prehistoric Pottery Found at Çarşıkapı. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı/Annual of the Archaeological Museums of İstanbul* 8, 29-30/74.
- Fıratlı, N. (1958b). Tuzla'da Bulunan Prehistorik Keramik/Prehistoric Pottery Found at Tuzla. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı/Annual of the Archaeological Museums of İstanbul* 8, İstanbul, 30-31/74-75.
- Fıratlı, N. (1978). New Discoveries Concerning The First Settlement of Ancient İstanbul –Byzantion. *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology*, Vol I, Ankara, 565-574.
- Harmankaya, S. (1983). Pendik Kazısı 1981. *IV. Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 25-30.
- Kızıltan, Z. (2010). Marmaray-Metro Projeleri Kapsamında Yapılan, Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar Kazıları/Excavations at Yenikapı, Sirkeci and Üsküdar within Marmaray and Metro Projects. *İstanbul Arkeoloji Müzeleri I. Marmaray-Metro Kurtarma Kazıları Sempozyumu Bildiriler Kitabı/İstanbul Archaeological Museums Proceedings of the 1st Symposium on Marmaray-Metro Salvage Excavations*, (Ed. U. Kocabaş), İstanbul, 1-16.
- Meriç, E. (2010). *Jeoloji ve Arkeoloji. İstanbul ve Yakın Çevresinin 8500 Yıllık Geçmişinden Kesitler*, İstanbul.
- Nur, A. (2008). *Apocalypse. Earthquakes, Archaeology and the Wrath of God*, Princeton.
- Özdoğan, M. (1992). *Tarihöncesi Dönemde İstanbul. Semavi Eyice Armağanı. İstanbul Yazıları*, İstanbul, 39-51.
- Özdoğan, M. (2008). Tarihöncesi İstanbul. Yeni Bulgular Işığında İstanbul'un Tarih öncesine Bir Bakış. *Aktüel Arkeoloji* 8, İstanbul, 74-84.
- Özdoğan, M. (2010a). Tarihöncesi Dönemlerin İstanbulu. *Bizantion'dan İstanbul'a. Bir Başkent'in 8000 Yılı*, (Ed. K. Durak), İstanbul, 36-45.
- Özdoğan, M. (2010b). Tarihöncesi Çağlarda İstanbul. *Kültürler Başkenti İstanbul*, (Ed. F. Başar), İstanbul, 2-11.
- Pasinli, A., Uzunoğlu, E., Atakan, N., Girgin, Ç., Soysal, M. (1994). Pendik Kurtarma Kazısı. *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, Ankara, 147-163.